

Asia: VN/1531/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (alkoholijuoman toimittaminen, etämyynti ja markkinointi)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Kilpailu- ja kuluttajavirastolta ("KKV") lausuntoa alkoholilain muuttamista koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta. Esityksellä mahdollistettaisiin alkoholijuomien verkkokauppa ja kotiinkuljetukset Suomessa toimiville alkoholien vähittäismyyjille sekä selkiytettäisiin alkoholijuomien rajat ylittävää etämyyntiä koskevaa sääntelyä. Lisäksi esitysluonnoksessa ehdotetaan poistettavaksi suomalaisten toimijoiden toiseen Euroopan talousalueen valtioon suuntautuvan ja siellä olevalle yleisölle kohdistetun alkoholijuomien markkinoinnin rajoitukset. KKV kiittää mahdollisuudesta lausua ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Etämyyntisääntelyn selkiyttäminen ja alkoholijuomien toimitusten salliminen

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan alkoholijuomien rajat ylittävää etämyyntiä koskeva oikeustila on tällä hetkellä epäselvä. Esitysluonnoksessa oikeustila selkeytettäisiin siten, että jatkossa suomalaisilla olisi oikeus ostaa etämyyntimenettelyn kautta alkoholia ulkomaisilta toimijoilta. Etämyynnissä voisi ostaa enintään 80 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä alkoholijuomia. Etämyynnin lisäksi laissa mahdollistettaisiin alkoholijuomien toimitus kotimaan vähittäismyyntistä ja Alkosta asiakkaalle. Kotimaisten toimijoiden osalta toimitettavien alkoholijuomien prosenttirajat olisivat samat kuin myymälässä myydyissä tuotteissa, eli Alko voisi toimittaa asiakkaalle enintään 80 prosenttia alkoholia sisältäviä tuotteita ja vähittäismyyntiluvalliset toimijat käymisteitse valmistettuja enintään 8,0 prosenttia ja muulla tavoin valmistettuja enintään 5,5 prosenttia alkoholia sisältäviä juomia.

KKV pitää myönteisenä, että rajat ylittävää etämyyntiä koskevaa sääntelyä selkeytetään ja että muutokset tehtäisiin samassa yhteydessä kotimaisten toimijoiden alkoholien verkkokauppaa ja

kotiinkuljetuksia koskevien lakimuutosten kanssa. Näin lakiesitys käsittelee alkoholin verkkokauppaa kokonaisuutena ja sen pohjalta on mahdollisuus saada käsitys siitä, millaisia oikeuksia ja velvoitteita kotimaisiin ja ulkomaisiin alkoholimyymiin kohdistuu.

KKV pitää kuitenkin valittua sääntelyratkaisua, jossa ulkomaisten toimijoiden on mahdollista myydä ja toimittaa laajempaa alkoholijuomien valikoimaa kuin kotimaisten toimijoiden, toimivan kilpailun näkökulmasta ongelmallisena. Ehdotettu sääntely kohtelisi toimijoita epätasapuolisesti sijoittumisvaltion perusteella. Lisäksi ehdotettu sääntely tarkoittaisi KKV:n käsityksen mukaan sitä, että kotimaiset, vain verkossa toimivat alkoholijuomien myyntiin erikoistuneet verkkokaupat eivät olisi mahdollisia, sillä vähittäismyyntilupa edellyttää alkoholilain (1102/2017) 17 §:n mukaan vähittäismyyntipaikkaa, jossa tulee olla monipuolinen valikoima päivittäin tarvittavia elintarvikkeita, eikä alkoholijuomien myynnin osuus elinkeinotoiminnassa saa olla selvästi muiden elintarvikkeiden myynnin osuutta suurempi. Ulkomaiset alkoholin myyntiin erikoistuneet verkkokaupat voisivat kuitenkin tarjota palvelujaan suomalaisille kuluttajille. Tästäkin näkökulmasta esitys syrjii suomalaisia toimijoita. KKV pitää mahdollisena, että esitetty sääntely johtaa siihen, että kotimaiset toimijat perustavat alkoholin verkkokauppoja ulkomaille.

Esitykseen sisältyy kuitenkin myös toimivan kilpailun näkökulmasta myönteisiä elementtejä. Suomalaiset kuluttajat ovat viime vuosina hankkineet merkittäviä määriä alkoholia kotiin kuljetettuna ulkomaisista verkkokaupoista. [1] Hallituksen esitysluonnoksen mukaan vain murto-osasta ulkomaisissa verkkokaupoissa myydyistä ja ostetuista alkoholijuomista maksetaan alkoholivero Suomeen siten kuin lain mukaan kuuluisi. Siten alkoholia on voinut ostaa ulkomailta halvemmalla kuin kotimaisilta toimijoilta, mikä on vääristänyt kilpailuasetelmaa ulkomaisten toimijoiden hyväksi. Etämyynnin oikeustilan selkiyttäminen ja siihen liittyvien verojen maksun valvonnan helpottaminen tulevat todennäköisesti lisäämään verojen maksua ulkomailta tilatusta alkoholista, ja siten esitys tasapuolistaa kilpailuasetelmaa kotimaisten ja ulkomaisten toimijoiden välillä.

KKV myös toteaa, että sellaisen sääntelyratkaisun löytäminen, joka toteuttaisi yhtä aikaa hallitusohjelman tavoitteet siitä, ettei Alkon kansanterveydellistä tehtävää ja asemaa muuteta, että suomalaisilla on oikeus ostaa etämyyntimenettelyn kautta alkoholia toisissa EU-maissa toimivilta yrityksiltä, ja että Alkolle ja kotimaisille vähittäismyyntiluvallisille toimijoille sallitaan alkoholin verkkokauppa sekä muut jakeluun ja noutoon perustuvat vähittäismyyntikonseptit, on käytännössä mahdotonta, etenkin kun sääntelyratkaisun tulisi samalla olla EU-oikeudellisesti mahdollinen. KKV pitää siten valittua sääntelyratkaisua ymmärrettävänä, vaikka se onkin tasapuolisen kilpailuasetelman näkökulmasta ongelmallinen.

Alkoholijuomien verkkokaupan ja kotiinkuljetusten sallimisen osalta KKV toteaa, ettei se ole kattavasti arvioinut, millaisia vaikutuksia esityksellä olisi kuluttajille, yrityksille ja laajemmin yhteiskuntaan, eikä sillä siten ole vahvaa kantaa asiaan. Esitykseen liittyy sekä mahdollisia hyötyjä että haittoja. Verkkokauppaan ja kotiinkuljetuksiin liittyy yleisesti ottaen useita mahdollisia hyötyjä kuluttajille, kuten tuotteiden helpompi vertailtavuus, laajempi saavutettavissa oleva valikoima ja yritysten välisen kilpailun lisääntyminen. Kotiinkuljetukset myös vähentävät kuluttajien tarvetta

matkustaa kauppaan ja kantaa raskaita ostoksia, jolloin uudistus voi hyödyttää sellaisia kuluttajaryhmiä, joille liikkuminen ja raskaiden esineiden kantaminen on hankalaa. Toisaalta verkkokaupasta tilaaminen on nopeaa ja vaivatonta, minkä vuoksi se on omiaan lisäämään alkoholin kulutusta. Kotiinkuljetukset voivat esimerkiksi helpottaa humalajuomisen jatkamista tilanteissa, jossa lisääalkoholin hankkiminen ei olisi muutoin päihtymyksen vuoksi mahdollista. Kotiinkuljetuksissa sen valvonta, ettei alkoholijuomia luovuteta alaikäisille tai vahvasti päihtyneille, on myös todennäköisesti hankalampaa kuin fyysisissä myymälöissä.

Alkoholijuomien mainonnan rajoitusten poistaminen

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan alkoholijuomien markkinointia koskevia säännöksiä muutettaisiin siten, että jatkossa väkevien alkoholijuomien verkkomarkkinointi olisi sallittua. Suomeen sijoittautuneiden toimijoiden olisi siten mahdollista harjoittaa toisiin Euroopan talousalueen maihin kohdistuvaa väkevien alkoholijuomien verkkomarkkinointia. Verkossa tapahtuva vaikuttajamarkkinointi kuitenkin kiellettäisiin sekä mietojen että väkevien alkoholijuomien osalta.

KKV suhtautuu esitykseen varauksellisesti. Esitys todennäköisesti lisäisi merkittävästi väkevien alkoholijuomien markkinointia sellaisissa ympäristöissä, jossa se tavoittaa helposti esimerkiksi lapsia ja nuoria sekä muita heikommassa asemassa olevia ihmisryhmiä. Hallituksen esitysluonnoksessa kuvatus tutkimusnäytön valossa voidaan pitää todennäköisenä, että alkoholimainonnan lisääntyminen lisäisi alkoholista yksilöille ja yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja.

KKV pitää kuitenkin hyvänä esitystä siitä, että alkoholijuomien vaikuttajamarkkinointi olisi kiellettyä. Sosiaalisen mediassa tapahtuva markkinointi voi olla usein puutteellista markkinoinnin tunnistettavuuden ja muiden perusasioiden osalta. [2] Sosiaalisen median vaikuttajamarkkinointia on myös hankala valvoa vaikuttajien määrän ja käytettyjen välineiden takia (esim. Instagramissa julkaistut ” tarinat ” katoavat pääsääntöisesti 24 tunnin kuluttua julkaisustaan). Vaikuttajamarkkinointi tavoittaa helposti myös alaikäisiä.

Muita huomioita hallituksen esitysluonnoksesta

Lopuksi KKV toteaa, että se pitää hallituksen esitysluonnoksen vaikutusarviointeja hyvin laadittuina. Niissä esityksen vaikutuksia käsitellään kattavasti, monipuolisesti ja käytettävissä olevaan tutkimusnäyttöön tukeutuen. Esitysluonnoksessa tuodaan avoimesti esiin lakiehdotuksiin liittyviä myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia sekä vertaillaan eri toteutusvaihtoehtoja. KKV katsoo, että esitysluonnoksen vaikutusarvioinnit mahdollistavat tietopohjaisen päätöksenteon asiassa.

Kirsi Leivo Joel Karjalainen

Pääjohtaja Johtava asiantuntija

[1] Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastojen mukaan alkoholijuomia ostettiin ulkomaisista verkkokaupoista 7,4 miljoonaa litraa vuonna 2023. THL:n tilastoraportti 10/2024, <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202402299294>.

[2] Vrt. esim. kuluttaja-asiamiehen 19.10.2021 ratkaisu ulkomaisten rahapeliä markkinoinnista (dnro KKV/ 704/14.08.01.05/2019). Saatavilla osoitteessa <https://www.kkv.fi/paatokset/kuluttaja-asiat/ulkomaistenrahapeliä-markkinointi/>.

Karjalainen Joel
Kilpailu- ja kuluttajavirasto